

A photograph of a forest floor covered in green moss and fallen brown leaves. Several tree trunks are visible in the background, and a large, dark, rounded object, possibly a log or a piece of wood, lies on the ground to the right. The text is overlaid on the left side of the image.

Ochrana půdy, zejména lesní.

JUDR. JANA TKÁČIKOVÁ, PH.D.



Půda

Přírodní útvar vzniklý z povrchových zvětralin zemské kůry a z organických zbytků za působení půdotvorných faktorů (matečná hornina, klima, činnost organismů a člověka)

Vlastnosti

- Fyzikální, biologické, chemické

Charakteristika

- Multifunkčnost
- „Neobnovitelnost“
- Přírodní bohatství státu vs. pozemkové vlastnictví

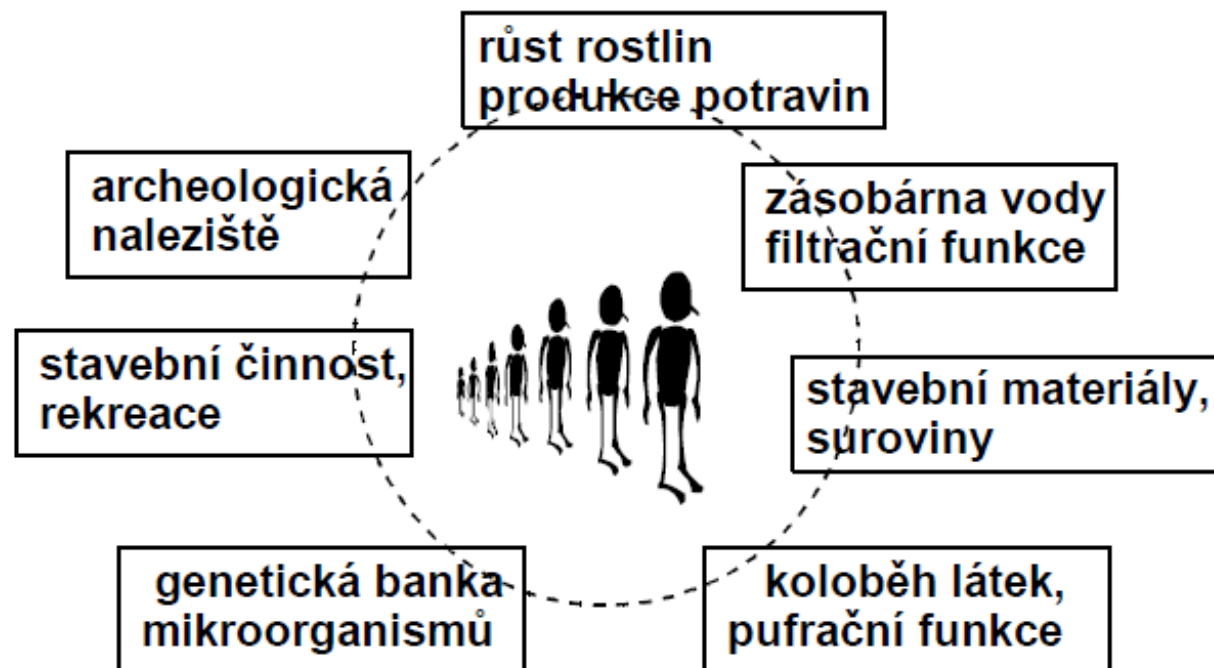
Funkce půdy

Produkční

- Výrobní prostředek
- Hospodářské a stavební využití
- Zdroj neobnovitelných surovin

Mimoprodukční

- Životní prostor pro rostliny a živočichy
- Produkce biomasy
- Součást látkového koloběhu
- Prostředí pro infiltraci, akumulaci a retenci vody, pro transportní, transformační, pufrční a neutralizační procesy
- Archiv dějin přírody i lidstva



Ústavní východiska ochrany půdy

Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu.

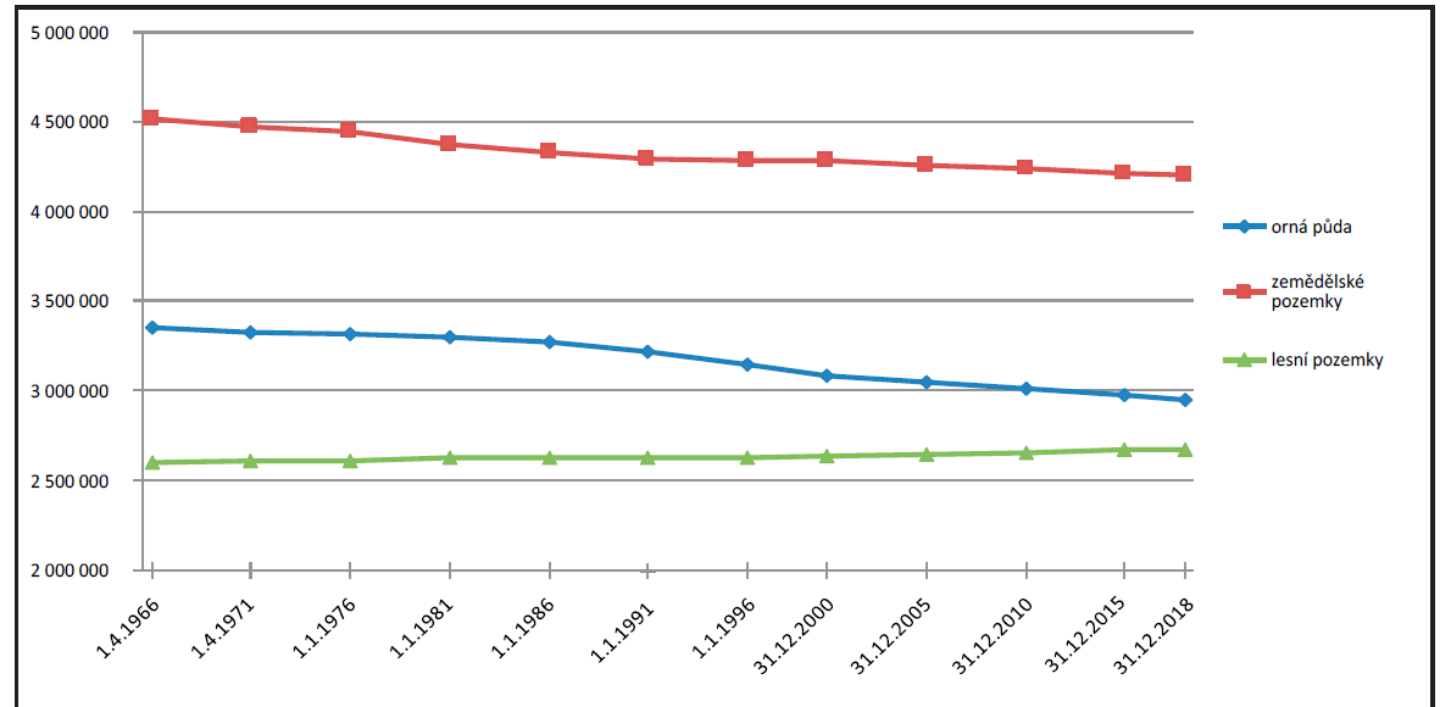
Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. (čl. 11 Listiny)

Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. (čl. 7 Ústavy)

- Zemědělský půdní fond i lesy jsou národním přírodním bohatstvím.
- Zákon č. 334/1992 Sb. a zákon č. 289/1995 Sb.

Graf vývoje zemědělských a lesních pozemků (v hektarech)

<https://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka-pudniho-fondu-2019.aspx>



Degradační faktory

Degradace půdy = proces, při kterém dochází ke snížení nebo ztrátě úrodnosti, využitelnosti půdy a jejích ekologických funkcí.

Eroze (vodní a větrná)

- přírodní proces, při kterém dochází k rozrušování půdního povrchu působením vody/k odnosu půdních částic z povrchu půdy mechanickou silou větru, transportu půdních částic na jiné místo

Zastavování půdy (zábory)

- zakrytí půdy nepropustnými materiály, ztráta přirozených vlastností a nemožnost plnit přírodní funkce

Kontaminace (znečištění)

- zvýšení obsahu potenciálně rizikových látek v půdním prostředí, zpravidla antropogenního původu

Utžení půdy (kompakce)

- degradace (rozpad) půdní struktury, změny pórovitosti, objemové hmotnosti, schopnosti infiltrace a propustnosti, snížení retenční kapacity

Acidifikace (okyselování)

- snížení pufrací schopnosti půdy

Úbytek organické hmoty (dehumifikace)

- snížení obsahu humusu

Podmáčení půdy (zamokření)

Zasolování půdy (salinizace)

Principy ochrany půdy

Ochrana ekologických funkcí půdy

- Zvýšená ochrana některých částí půdy (kategorizace lesů)

Prevence

- Předcházení degradačním procesům

Racionalizace a udržitelnost využívání půdy

- Plánovitost
- Udržitelné hospodaření
- Rekultivace

Integrace ochrany půdy

- Ekonomická stimulace (internalizace externalit)
- Součást ostatních politik (zemědělské, místního rozvoje)



Právní rámec ochrany lesní půdy

Průřezové právní předpisy

- Stavební zákon (183/2006)
- Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí (100/2001)
- Zákon o pozemkových úpravách (139/2002)
- Zákon o předcházení ekologické újmě (167/2008)
- Zákon o integrované prevenci a omezování znečištění (76/2002)

Základní sektorové právní předpisy

- **Zákon o lesích (289/1995)**
- Zákon o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa (282/1991)
- Zákon o ochraně přírody a krajiny (114/1992)
- Zákon o hnojivech (156/1998)
- Zákon o rostlinolékařské péči (326/2004)

Půda jako předmět české právní úpravy



Ochrana lesní půdy PUPFL a LES

Les

- Lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa
- Národní bohatství
- Nenahraditelná složka životního prostředí

Pozemky určené k plnění funkcí lesa (PUPFL)

- Lesní pozemky
 - pozemky s lesními porosty a plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, lesní průseky a nezpevněné lesní cesty, nejsou-li širší než 4 m, a pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů
- Jiné pozemky, pokud nejsou součástí ZPF a s lesem souvisejí nebo slouží lesnímu hospodářství
 - zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, ostatní plochy, pozemky nad horní hranicí dřevinné vegetace (hole), s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací, a lesní pastviny a políčka pro zvěř

V pochybnostech o tom, zda jde o pozemky určené k plnění funkcí lesa, rozhoduje orgán státní správy lesů.

Organizační zabezpečení

Orgány státní správy lesů

- Ministerstvo zemědělství
 - Ústřední orgány státní správy lesů
- Obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- Krajské úřady
- Vojenský lesní úřad
 - Působnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností a krajského úřadu ve vojenských lesích,
- Správy národních parků
 - Výkon státní správy v lesích národních parků

Ministerstvo životního prostředí

- Působnost krajského úřadu a Ministerstva zemědělství v lesích národních parků a jejich ochranných pásmech
- Orgán vrchního státního dozoru

Česká inspekce životního prostředí

- Výkon dozoru v ochraně lesa jako složky životního prostředí

Ochrana PUPFL - obecné povinnosti-

Každý si musí počínat tak, aby nedocházelo k ohrožování nebo poškozování lesů, jakož i objektů a zařízení sloužících hospodaření v lese.

- Povinnosti KAŽDÉHO při výkonu práva obecného užívání
- Povinnosti FYZICKÝCH A PRÁVNICKÝCH OSOB při výkonu jiných činností

Vlastník lesa je povinen usilovat při hospodaření v lese o to, aby nepoškozoval zájmy jiných vlastníků lesů a funkce lesa byly zachovány (plněny rovnoměrně a trvale) a aby byl zachován (chráněn) genofond lesních dřevin.

- Povinnosti VLASTNÍKA LESA při lesním hospodaření
 - Práva a povinnosti vlastníka lesa podle tohoto zákona má nájemce (pachtýř), popřípadě podnájemce (podpachtýř) lesa, pokud smlouva mezi nimi výslovně nestanoví jinak.

Ochrana kvality PUPFL

- přehled nástrojů -



Koncepční

Oblastní plány rozvoje
lesů
Lesní hospodářské plány
a osnovy



Administrativní

Kategorizace lesů
Povinnosti při obecném
užívání lesa
Povinnosti při jiném
využití lesa
Povinnosti při
hospodaření v lese
Výkon kontroly a dozoru
a uplatňování
odpovědnosti



Sankční

Pokuty



Ekonomické

Podpora hospodaření v
lesích



Informační

Zjišťování vlastností
lesních půd

Ochrana PUPFL

- kategorizace lesů -

Kategorizace lesů podle převažujících funkcí

- Lesy hospodářské
- Lesy ochranné
 - Např. lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích
 - O zařazení rozhoduje orgán SSL na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu
- Lesy zvláštního určení
 - Vymezené zákonem § 8 odst. 1 lesního zákona
 - Zařazené rozhodnutím orgánu SSL na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu (§ 8 odst. 2 lesního zákona)

Ochrana kvality PUPFL

- povinnosti při obecném užívání -

Každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest.

- Při tom je povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.

Zákaz některých činností v lesích, např.

- provádět terénní úpravy, narušovat půdní kryt
- sbírat lesní plody způsobem, který poškozuje les
- narušovat vodní režim a hrabat stelivo
- znečišťovat les odpady a odpadky

Ochrana kvantity PUPFL - povinnosti při jiných činnostech -

Právnícké a fyzické osoby provádějící stavební, těžební a průmyslovou činnost

- Minimalizace škod na pozemcích a lesních porostech
- Používání vhodných technických prostředků, technologií a biologicky odbouratelných hydraulických kapalin
- Provádění účinných opatření k zabránění úniku látek poškozujících les
- Náhrady za poškozování lesa

Ochrana kvality PUPFL

- povinnosti při hospodaření v lese -

Povinnost hospodařit tak, aby byly zachovány funkce lesa a genofond lesních dřevin

- Rozsah povinností vázán mj. na kategorizaci lesa

Povinnosti k ochraně a obnově lesa

- Vhodná skladba dřevin
- Včasná výchova
- Vhodné způsoby a postupy obnovy a řazení sečí
 - minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin

Povinnost zjišťovat a evidovat výskyt a rozsah škodlivých činitelů a jimi působených poškození

- Povinnost při vzniku mimořádných okolností a nepředvídaných škod v lese činit bezodkladná opatření k jejich odstranění a pro zmírnění jejich následků
- Nařízení orgánu SSL opatření k jejich odstranění a zmírnění jejich následků

Povinnost chránit les před znečišťujícími látkami unikajícími nebo vznikajícími při hospodářské činnosti, dávat přednost účinným technologiím šetřícím životní prostředí

Povinnosti při lesní dopravě

- Provádět tak, aby nedocházelo k nepřiměřenému poškozování lesa a ostatních pozemků.

Ochrana kvality PUPFL - meliorace a hrazení bystřin -

Meliorace a hrazení bystřin = biologická a technická opatření zaměřená na ochranu půdy a péči o vodohospodářské poměry

- Povinnost vlastníka provést/strpět
 - Ve vlastním zájmu
 - Ve veřejném zájmu na základě rozhodnutí orgánu SSL = náklady hradí stát
- Při vzniku potřeby provedení opatření meliorací a hrazení bystřin v důsledku činnosti vlastníka lesa
 - Rozhodnutí orgánu SSL o provedení potřebných opatření
 - Uložení povinnosti provést vlastníku lesa
 - Uložení vlastníku lesa povinnosti strpět provedení na jeho náklad

Ochrana kvality PUPFL - související nástroje -

Podmínky používání hnojiv a dalších látek

- Hnojivy, pomocnými látkami a upravenými kaly nesmějí být při jejich používání vnášeny do půdy rizikové prvky nebo rizikové látky v množství, stanoví zvláštní právní předpis.

Podmínky používání přípravků na ochranu rostlin

- Přípravky mohou být používány pouze v souladu s jejich etiketou.

Opatření k nápravě

- Dle zákona o hnojivech
 - Rozhodnutí ÚKZÚZ o uložení zvláštního opatření
 - zákaz použití hnojiva, upraveného kalu nebo sedimentu, pokud nevyhovuje podmínkám
- Dle zákona o rostlinolékařské péči
 - Uložení úředního opatření k nápravě zjištěných skutečností na místě na základě výsledků rostlinolékařského dozoru nebo rostlinolékařské kontroly
 - Rozhodnutí ÚKZÚZ nebo nařízení o mimořádném rostlinolékařském opatření
 - Např. zákaz používání profesionálních zařízení pro aplikaci přípravků, nařízení zničení nebo provedení zničení nebo zajištění přípravku, omezení nebo pozastavení nebo zákaz používání přípravku nebo stanovení zvláštních podmínek

Zjišťování půdních vlastností prováděné za účelem přípravy návrhů na ozdravná opatření a úpravu vodního režimu v lesích.

Ochrana kvantity PUPFL

- přehled nástrojů -



Koncepční

Územní plánování

Stanovisko orgánu SSL (§
4 odst. 2 stavebního
zákona)



Administrativní

Povinnosti

Souhlas orgánu SSL s
dotčením (§ 14 odst. 2
lesního zákona)

Rozhodnutí orgánu SSL o
odnětí nebo omezení (§
16 lesního zákona)

Výkon kontroly a dozoru
a uplatňování
odpovědnosti



Sankční

Pokuty



Ekonomické

Poplatek za odnětí

Ochrana kvantity PUPFL - koncepční nástroje -

Územní plánování

- Povinnosti projektantů a pořizovatelů ÚPD
 - dbát zachování lesa a řídit se přitom ustanoveními lesního zákona
 - navrhnout a zdůvodnit taková řešení, která jsou z hlediska zachování lesa, ochrany životního prostředí a ostatních celospolečenských zájmů nejvhodnější
 - provést vyhodnocení předpokládaných důsledků navrhovaného řešení, navrhnout alternativní řešení
- Stanovisko orgánu SSL k ochraně veřejného zájmu (§ 4 odst. 2 písm. b) stavebního zákona)
 - není samostatným rozhodnutím ve správním řízení
 - jeho obsah je závazný pro politiku územního rozvoje a územně plánovací dokumentaci

Zásady ochrany kvantity

Rámec pro rozhodování orgánu SSL při využití pozemků určených k plnění funkcí lesa k jiným účelům

- Přednostní použití pozemků méně významných z hlediska plnění funkcí lesa
- Použití pozemků co nejméně narušující hospodaření v lese a plnění jeho funkcí
- Tak, aby nedocházelo k nevhodnému dělení lesa z hlediska jeho ochrany a k ohrožení sousedních lesních porostů,
- Nenarušování sítě lesních cest, meliorací a hrazení bystřin v lesích a jiných zařízení sloužící lesnímu hospodářství;
- Zřizování pozemních komunikací a průseků v lese tak, aby jejich zřízením nedošlo ke zvýšenému ohrožení lesa, zejména větrem a vodní erozí

Ochrana kvantity PUPFL - administrativní nástroje -

Souhlas orgánu státní správy lesů

- Dotýká-li se řízení podle zvláštních předpisů zájmů chráněných lesní zákonem
 - Včetně pozemků do 50 m od hranice lesa
- Podkladový správní akt
 - pro rozhodnutí o umístění stavby nebo územní souhlas a dále pro rozhodnutí o povolení stavby, zařízení nebo terénních úprav anebo jejich ohlášení ve formě závazného stanoviska
 - pro rozhodnutí jiného orgánu veřejné správy (např. podle horního zákona)

Ochrana kvantity PUPFL - administrativní nástroje -

Nikdo nesmí bez povolení užít lesní pozemky k jiným účelům, pokud tento zákon nestanoví jinak.

Obdobně § 13 odst. 1 lesního zákona



Rozhodnutí orgánu státní správy lesů

O odnětí PUPFL

O omezení využívání PUPFL

Ochrana kvantity

- administrativní nástroje -

Žádost o odnětí nebo o omezení

- Odnětí trvalé nebo dočasné
 - Uvolnění pozemků pro jiné využití
- Omezení využívání
 - Na dotčených pozemcích nemohou být plněny některé funkce lesa v obvyklém rozsahu

Rozhodnutí o odnětí nebo o omezení

- Obsah
 - údaje o lesních pozemcích, jichž se rozhodnutí týká
 - záměr, k jehož uskutečnění bylo rozhodnutí vydáno
 - doba, na kterou se dočasné odnětí nebo omezení stanoví
 - schválení plánu rekultivace
 - způsob a termín opětovného zalesnění pozemku
 - lhůty postupného odlesnění odňatých ploch
- Omezená platnost

Ochrana kvantity - ekonomické nástroje -

Poplatek za odnětí lesních pozemků

- Neplatí se za omezení užívání a výjimky dle § 17 odst. 2 lesního zákona
- Stanovení výše součástí rozhodnutí o trvalém nebo dočasném odnětí
- Funkce motivační a akumulací
 - 40 % obci, v jejímž katastrálním území došlo k odnětí (účelová vázanost), a 60 % Státnímu fondu životního prostředí.

Náhrada újmy v důsledku omezení hospodaření v lese (§ 11 odst. 2 lesního zákona)

- Povinný: orgán SSL
- Orgán státní správy může uložit úhradu této náhrady osobám, v jejichž zájmu o tomto omezení rozhodl.

Ochrana lesní půdy

- výkon státního dozoru v lesích -

Rozhodnutí orgánu SSL o uložení opatření k odstranění zjištěných nedostatků, popřípadě i opatření ke zlepšení stavu lesů a plnění jejich funkcí

- Obdobně ČIŽP

Rozhodnutí orgánu SSL o omezení nebo zastavení výroby nebo jiné činnosti v lese až do doby odstranění nedostatků nebo jejich příčin

- v případě hrozící škody
- Obdobně ČIŽP

Rozhodnutí nebo opatření obecné povahy Ministerstva zemědělství o odchylných opatření

- v případech kalamitních situací na území dvou a více krajů, vyvolaných zejména biotickými nebo abiotickými činiteli
 - kdy plnění povinností ze strany vlastníků lesů není možné, nebo by nevedlo k naplnění účelu zákona
- za účelem minimalizace škod na lesích

Ochrana lesní půdy

- odpovědnost a sankční nástroje -

Uplatnění odpovědnosti za přestupky orgánem SSL

- Vůči fyzickým osobám za porušení povinností při obecném užívání lesa
 - A rozhodnutí o uložení pokuty za přestupek s hranicí horní sazby 5.000 Kč/15.000 Kč
- Vůči fyzickým a právnickým osobám za porušení povinností při jiných činnostech nebo při hospodaření
 - A rozhodnutí o uložení pokuty za přestupek s hranicí horní sazby 100.000 Kč/1.000.000 Kč

Uplatnění odpovědnosti za přestupky Českou inspekcí životního prostředí

- Vůči fyzickým a právnickým osobám za porušení povinností dle § 4 zákona č. 282/1991 Sb.
 - A rozhodnutí o uložení pokuty za přestupek s hranicí horní sazby 5.000.000 Kč